

В. О. Петренко, асистент каф. фармацевтичного права ІПКСФ НФаУ, В. О. Шаповалова, д-р фарм. наук, проф., зав. каф. фармацевтичного права ІПКСФ НФаУ, В. В. Шаповалов, д-р фарм. наук, 1-й заст. начальника СУ ГУМВС України в Харківській обл., член Президії Харківської міської спілки ветеранів Афганістану (в-і)

Національний фармацевтичний університет (м. Харків),
Слідче управління ГУМВС України в Харківській області,
Харківська міська спілка ветеранів Афганістану (в-і)

СУДОВА ФАРМАЦІЯ: ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗЛОВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИМИ РЕЧОВИНАМИ РІЗНИХ КЛАСИФІКАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ГРУП СЕРЕД ЖІНОК

В статті з позиції судової фармації вивчено особливості зловживання психоактивними речовинами різних класифікаційно-правових груп, зокрема наркотичними засобами, алкоголем та тютюном серед жінок. Наведено випадок із судово-фармацевтичної практики щодо причинно-наслідкових зв'язків між зловживанням наркотичними засобами жінками і злочинністю.

Ключові слова: судова фармація, психоактивні речовини, наркотичні засоби, алкоголь, тютюн, жінки

Проблема зловживання психоактивними речовинами (ПАР) серед населення набуває все більшої значущості. Викликає занепокоєння той факт, що з кожним роком збільшується кількість жінок, які зловживають ПАР різних класифікаційно-правових груп (алкоголь, наркотики, тютюн), що в свою чергу приводить до зростання кількості жінок, які скоюють злочини (вбивства, крадіжки, незаконний обіг наркотичних засобів та ін.). На жаль, сьогодні стан здоров'я жінок в Україні не може забезпечити народження здорового покоління. Нині у кожній третій вагітній жінки спостерігаються прояви анемії, у кожній шостій жінки — хвороби сечостатевої системи, у кожній п'ятнадцятій жінки — хвороби системи кровообігу. Значна частка цих розладів здоров'я успадкована ще з підліткового віку внаслідок зловживання ПАР різних класифікаційно-правових груп. Згідно з Конституцією України (стаття 3) «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Отже, здоров'я жінок є однією з найважливіших складових розвитку суспільства, оскільки стан здоров'я жінок здебільшого обумовлює стан майбутніх поколінь, що становить актуальність даних досліджень [2, 9, 10, 14].

Метою роботи стало вивчення особливостей зловживання ПАР різних класифікаційно-правових груп, зокрема наркотичних засобів, алкоголю та тютюну серед жінок на засадах судової фармації.

За даними наукової літератури встановлено, що одним із факторів, які впливають на здоров'я жінки, є недотримання здорового способу життя, а саме: нерациональне вживання ПАР різних класифікаційно-правових груп; вживання ПАР не за призначенням лікаря та порушення правил обігу ПАР. Як наслідок нездорового способу життя у жінок виникають розлади здоров'я, що впливають на їх репродуктивну функцію. Доведено, що жінка репродуктивного віку з адиктивними розладами здоров'я не може народити абсолютно здорову дитину, а хвора новонароджена дівчинка у майбутньому з великою ймовірністю буде мати проблеми з репродуктивним здоров'ям [1, 3].

Сьогодні спостерігається чітка тенденція до збільшення з віком кількості шкідливих звичок серед жінок. Причому зловживання ПАР різних класифікаційно-правових груп більш розповсюджене серед жінок із малозабезпечених та соціально незахищених прошарків населення, що, в свою чергу, обумовлює формування патології, пов'язаної із зловживанням наркотичними засобами, алкоголем та тютюном.

Особливо стрімким є зростання кількості жінок, що вживають ПАР класифікаційно-правової групи «наркотичні засоби». Найбільшу питому вагу серед причин схильності жінок до зловживання наркотичними засобами складають: проста зацікавленість, пропозиції друзів та бажання розслабитись [11, 12, 16, 17, 19].

Крім того, зловживання ПАР класифікаційно-правової групи «наркотичні засоби» дуже часто призводить до втягнення жінок у злочинну діяльність. Як приклад наведемо випадок із судово-фармацевтичної практики.

Випадок. 10.06.2008 р. Автозаводський районний суд м. Кременчука Полтавської області, розглянувши кримінальну справу за обвинуваченням гр-ки М., 1970 року народження, освіта середня, незаміжня, не працює, без визначеного місця проживання, раніше судима у вчиненні злочинів, передбачених ч. 2 ст. 307, ч. 2 ст. 309 Кримінального кодексу України (ККУ), встановив, що маючи не зняті та непогашені судимості, гр-ка М. на шлях виправлення не встала і вчинила повторно ряд аналогічних злочинів. Так, 01.05.2005 р., приблизно о 12.00 годині, гр-ка М. на території Центрального ринку м. Кременчука у невстановленої органами слідства особи незаконно придбала з метою подальшого збуту особливо небезпечний наркотичний засіб — опій ацетильований, який перевезла на громадському транспорті до домоволодіння № 25/10 по пров. Зв'язковому в м. Кременчуці, де і зберігала. Реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на збут особливо небезпечного наркотичного засобу, гр-ка М. 04.05.2005 р., приблизно о 23.00 годині, біля буд. 111 по вул. Хорольській в м. Кременчуці незаконно збула гр-ну У. 55 мл особливо небезпечного наркотичного засобу — опію ацетильованого з вмістом в ньому 0,65 г сухого опію. Гр-н У. 05.05.2005 р. о 14.30 годині у м. Харкові був затриманий працівниками міліції. Крім того, повторно, 08.05.2005 р., приблизно о 12.00 годині, гр-ка М. на території Центрального ринку м. Кременчука, у невстановленої органами слідства особи з метою подальшого збуту незаконно придбала особливо небезпечний наркотичний засіб — опій ацетильований, який перевезла на громадському транспорті до домоволодіння № 25/10, по пров. Зв'язковому в м. Кременчуці, де і зберігала. 11.05.2005 р., приблизно о 13.40 годині, гр-ка М., повторно, біля буд. 107 по вул. Хорольській в м. Кременчуці незаконно збула при проведенні оперативної операції гр-ну У. 59 мл особливо небезпечного наркотичного засобу — опію ацетильованого з вмістом в ньому 1,77 г сухого опію, після чого

була затримана працівниками ВБНОН ХМУ УМВС України в Харківській області. В судовому засіданні підсудна гр-ка М. вину у вчиненні інкримінованих їй злочинів не визнала, пояснивши, що у досудовому слідстві змушена була обмовити себе у зв'язку із психологічним тиском працівників ВБНОН ХМУ УМВС України в Харківській області. Але, вина гр-ки М. підтверджена дослідженими в судовому засіданні доказами, зокрема показаннями свідків, письмовими доказами та іншими матеріалами справи. Отже, суд засудив гр-ку М. визнати винною за ч. 2 ст. 307, ч. 2 ст. 309 ККУ, призначивши покарання у вигляді 5 років 6 місяців позбавлення волі з конфіскацією всього належного їй майна.

Даний випадок із судово-фармацевтичної практики свідчить про існування причинно-наслідкових зв'язків між зловживанням наркотичних засобів жінками і злочинністю. Отже, жінки, які вживають ПАР класифікаційно-правової групи «наркотичні засоби», наносять шкоду своєму здоров'ю та становляться небезпечними для оточуючого суспільства шляхом розповсюдження наркотичних засобів серед різних верств населення з метою отримання прибутку.

Слід зазначити, що вживання наркотичних засобів жінками, зокрема вагітними і матерями, які годують груддю, спричиняє дуже велику шкоду як їх здоров'ю, так і здоров'ю малюка. Наприклад, вживання наркотичних засобів жінкою у другій половині вагітності або при годуванні груддю викликає наркотичну залежність і абстинентний синдром у новонародженої дитини [7].

Дані наукової літератури свідчать про те, що у жінок швидше, ніж у чоловіків, прогресує залежність від ПАР класифікаційно-правової групи «алкоголь». Встановлено, що в основному перша спроба вживання алкоголю жінкою, відбувається: в компанії осіб, які випивають (35 %); після пережитого горя (17 %); під впливом чоловіка (16 %); на роботі (13 %); під впливом подруги (12 %) і через самотність (7 %). Відомо, що жінки, які тривалий час вживають алкоголь, страждають від анорексії, вираженої вегетативної реакції, роздратованості, непереборним і постійним бажанням вживати алкоголь, можуть вчинити самогубство, після чого їх госпіталізують у психіатричні лікарні. Особливе занепокоєння викликають жінки, які будучи вагітними, продовжують зловживати алкоголем. Вони не можуть народити здорових дітей і надати їм необхідне виховання [4].

За результатами судово-фармацевтичного моніторингу з'ясовано, що біля 19 % дівчат вікової групи 19—20 років почали вживати ПАР «алкоголь» із цікавості. Спостерігаються, навіть, випадки, коли вживання алкоголю було запропоновано батьками (5—8 %) та примушено силою (1—3 %). Отриманий поведінковий комплекс звичок, з яким дівчата приходять у доросле життя, має негативний вплив як на загальний стан їх здоров'я, так і на репродуктивну функцію у подальшому [13].

Також не менш вагомим є той факт, що в Україні серед жінок прогресує зловживання ПАР класифікаційно-правової групи «тютюн». Так, за даними статистики курити кожна п'ята жінка, яка проживає в місті. Останнім часом зросла кількість дівчат-підлітків, які курять. Існують дані, що кількість дівчат, які курять, у віці 13—15 років становить 5 %; у віці 15—16 років — 6 %; у віці 16—17 років — 19 %. Так, на момент повноліття 72 % дівчат вже мають від 1 до 40 і більше спроб курити сигарети. Встановлено, що жінки починають курити через

різні причини: допитливість, мода, вплив друзів, стрес, байдкування, розлучення, тощо. Тютюнопаління також негативно впливає на здоров'я жінки. Огляд наукової літератури свідчить про те, що існують причинно-наслідкові зв'язки між тютюнопалінням і захворюваністю, зокрема між тютюнопалінням і ішемічною хворобою серця, тютюнопалінням і раком легенів, тютюнопалінням і бронхітом, тютюнопалінням і цукровим діабетом другого типу, а також між тютюнопалінням і смертністю взагалі [8, 15, 18].

Усі вище зазначені адиктивні розлади здоров'я у жінок потребують відповідної своєчасної медико-фармацевтичної допомоги. На жаль відсутність механізмів стабільного фінансового забезпечення охорони здоров'я не дозволяє домогтися покращання показників здоров'я жіночого населення. Тому одним із основних напрямків державної політики з питань здоров'я повинно бути формування у жінок стереотипу здорового способу життя, зокрема попередження або відмова від тютюнопаління, вживання наркотиків і алкоголю [5, 6].

Таким чином, на засадах судової фармації вивчено особливості зловживання ПАР різних класифікаційно-правових груп, зокрема наркотичних засобів, алкоголю та тютюну серед жінок. Наведено випадок із судово-фармацевтичної практики щодо причинно-наслідкових зв'язків між зловживанням наркотичних засобів жінками і злочинністю.

Список літератури

1. Гойда, Н. Г. Репродуктивне здоров'я (ситуаційний аналіз) / Н. Г. Гойда, Н. Я. Жилка // Медико-соціальні проблеми сім'ї. — 2003. — № 2. — С. 3—14.
2. Конституція України // Фармацевтичне право і доказова фармація в системі правовідносин: держава — закон — виробник — оптовик — менеджер — лікар — пацієнт — провізор — ліки — контролюючі та правоохоронні органи: матеріали наук.-практ. конф., 16 листопа. 2007 р. — Х., 2007. — С. 195—213.
3. Концепція державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на 2006—2015 роки» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Лечение зависимостей. Полный справочник; под ред. Ю. Ю. Елисеева. — М.: Эксмо, 2008. — С. 196.
5. Лікарські засоби в неврології, психіатрії і наркології / За ред. В. О. Шаповалової, П. В. Волошина, О. В. Стефанова та ін. — Х.: Факт, 2003. — 784 с.
6. Лікарські засоби в психофармакології / За ред. Ю. І. Губського, В. О. Шаповалової. — К.: Здоров'я, Х.: Торсинг, 1997. — 288 с.
7. Моисеенко, Р. О. Охрана здоровья матерей и детей в Украине: проблемы и перспективы / Р. О. Моисеенко // Здоровье женщины. — 2003. — № 3. — С. 8—16.
8. Петренко, В. О. Дослідження причинно-наслідкових зв'язків між тютюнопалінням, захворюваністю і смертністю населення / В. О. Петренко, В. О. Шаповалова, В. В. Шаповалов // Актуальні питання створення нових лікарських засобів: Всеукр. наук.-практ. конф. студ. та мол. вчених, 16—17 квіт. 2008 р.: тези доп. — Х., 2008. — С. 357.
9. Фармацевтическое право в гинекологии / В. А. Шаповалова, В. В. Шаповалов, Е. Е. Вырва и др. — Х.: Факт, 2004. — 288 с.
10. Фармацевтичне законодавство: навч. посіб. з грифом МОН України / В. О. Шаповалова, В. В. Шаповалов, М. М. Халін та ін. — 2-е вид. — Х., 2010. — 142 с. — (Серія: Фармацевтичне право).
11. Фармацевтичне право в наркології / За ред. В. О. Шаповалової, І. К. Сосіна, В. В. Шаповалова. — Х.: Факт, 2004. — С. 27—109.
12. Шаповалов, В. В. (мол.). Судова фармація, судова наркологія: метод оцінювання схильності до психічних та поведінкових розладів здоров'я внаслідок зловживання психоактивними речовинами / В. В. Шаповалов (мол.), І. В. Лінський // Фармацевтичний журнал. — 2010. — № 1. — С. 36—41.
13. Шаповалов, В. В. Судебная фармация: оценка девиантного поведения лиц с алкогольной и наркотической зависимостью /

В. В. Шаповалов, В. А. Шаповалова, А. В. Пересыпкин // Український вісник психоневрології. — 2009. — Т. 17, вип. 2(59), додаток. — С. 148—149.

14. Шаповалов, В. В. Тенденції поширення залежності від психоактивних речовин в Україні / В. В. Шаповалов, І. В. Лінський // Там само. — 2008. — Т. 16, вип. 3 (додаток). — С. 47—48.

15. Benowitz, N. L. Cigarette smoking and nicotine addiction / N. L. Benowitz // Med. Clin. — 1992. — № 76. — P. 415—437.

16. Miller, W. Addictive behaviours: treatment of alcoholism, drug abuse, smoking and obesity / W. Miller. — Oxford etc: Pergamon Press, 1984. — 353 p.

17. Schukit M. A. Drug and alcohol abuse. A clinical guide to diagnosis and treatment / M. A. Schukit. — 3th ed. — NY: Plenum, 1993. — 307 p.

18. Smokeless tobacco and cancer / [P. Boffetta, S. Hecht, N. Gray et al.] // Lancet Oncol. — 2008. — № 9. — P. 667—675.

19. Smoking, drinking, and drug use in young adulthood: the impacts of new freedoms and new responsibilities / [J. G. Bachman, K. N. Wadsworth, P. M. O'Malley et al.] — NJ.: Lawrence Erlbaum associates, 1997. — 263 p.

Надійшла до редакції 11.10.2010 р.

В. А. Петренко, В. А. Шаповалова, В. В. Шаповалов

*Национальный фармацевтический университет (г. Харьков),
Следственное управление ГУМВД Украины в Харьковской
области, Харьковский городской союз ветеранов
Афганистана (в-и)*

Судебная фармация: изучение особенностей злоупотребления психоактивными веществами разных классификационно-правовых групп среди женщин

В статье с позиции судебной фармации изучены особенности злоупотребления психоактивными веществами разных классификационно-правовых групп, а именно наркотическими средствами, алкоголем и табаком среди женщин. Приведен случай из судебно-фармацевтической практики относительно причинно-следственных связей между злоупотреблением наркотическими средствами женщинами и преступностью.

Ключевые слова: судебная фармация, психоактивные вещества, наркотические средства, алкоголь, табак, женщины.

V. A. Petrenko, V. A. Shapovalova, V. V. Shapovalov

*National pharmaceutical university (Kharkiv),
Investigations department of Main department of the MIA
of Ukraine in Kharkiv region,
Kharkiv city union of the Afghanistan veterans*

Forensic pharmacy: study of the features of abuse by the psychoactive substances of different legal classification groups among women

In the article from position of forensic pharmacy particularities of abuse of psychoactive substances of different legal classification groups are studied, namely narcotic drugs, alcohol and tobacco among women. A case from forensic and pharmaceutical practice in relation to causal links between abuse of the narcotic drugs by women and criminality.

Key words: forensic pharmacy, psychoactive substances, narcotic drugs, alcohol, tobacco, women.

УДК 61:15:351. - 761.1-08

Є. Я. Пшук

*Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова
(м. Вінниця)*

ПРОГРАМА ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ КОРЕКЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ КОПІНГ-РЕСУРСІВ ХВОРИХ НА АЛКОГОЛЬНУ ЗАЛЕЖНІСТЬ

Досліджені основні комунікативні копінг-ресурси (емпатія, аффіліація, чутливість до знехтування) особистості, а також рівень локус-контролю хворих на алкогольну залежність; запропонована програма психотерапевтичної корекції особистісних копінг-ресурсів, визначена її ефективність.

Ключові слова: копінг-ресурси, емпатія, аффіліація, локус-контроль психотерапевтична корекція

Проблема профілактики, психопрофілактики і реабілітації хімічно залежних хворих до теперішнього часу залишається однією з найбільш актуальних проблем наркології. Неухильне зростання алкоголізації населення всього світу свідчить про необхідність інтенсивної розробки і апробації нових, практично цінних, профілактичних і реабілітаційних програм з досягненням високої ефективності результатів щодо попередження і лікування алкогольної залежності [1, 2, 7]. Серед причин формування алкогольної залежності чинне місце відведене психологічним особистісним конструктам, завдяки яким особистість формує певний поведінковий стиль [2, 4, 5, 8]

Проблема вивчення поведінки, завдяки якій особистість може подолати стресові ситуації, стало предметом наукових досліджень у другій половині минулого сторіччя. Така поведінка отримала назву копінг-поведінка. Копінг-поведінка — це індивідуальна здатність суб'єкта

віднайти спосіб подолання стресових ситуацій, які виникають в його житті, у відповідності з ресурсами його особистості та середовища [3]. Суттєва роль у формуванні копінг-поведінки відведена копінг-ресурсам, які спрямовані на подолання проявів стресу [4]. Недостатній розвиток копінг-ресурсів сприяє формуванню пасивної дезадаптивної копінг-поведінки, соціальної ізоляції та дезінтеграції особистості [12, 13].

До копінг-ресурсів відносять емпатію, аффіліацію, самооцінку, особистісний контроль тощо. Саме емпатія та аффіліація є найважливішими соціогенними ресурсами, які дозволяють будувати емоційно позитивні стосунки. Недостатня комунікативна активність призводить до соціальної обмеженості, усамітнення, знижує якість життя особистості, утруднює процес досягнення поставлених цілей. Алкоголь, як психоактивна речовина, яка має транзиторний релаксуючий та нормотимічний ефект, доволі часто використовується хворими на алкогольну чи наркоманічну залежність з метою подолати стресові стани та покращити міжособистісну взаємодію [4].

Метою нашого дослідження було вивчення особливостей комунікативних копінг-ресурсів хворих на алкогольну залежність та розроблення програми їх психотерапевтичної корекції.

Під нашим спостереженням перебувало 114 пацієнтів, які страждали на алкогольну хворобу, у віці від 19 до 49 років (середній вік 33,2 ± 07 роки). Всі хворі